

The Effect of Life Insurance Development on Happiness Indicators in Selected Countries

Abolfazl Shahabadi¹, Ali Moradi², Maryam Sadat Seyed Rezaei³

Received: 2021/16/01

Accepted: 2021/06/08

Abstract

Objective: Feeling happy plays a constructive role in ensuring the mental, physical and physical health of individuals and increasing their motivation and productivity. Hence, happiness has become one of the measures of sustainable development. In this regard, the present study examines the impact of life insurance on the 8 happiness indicators considered by the Legatum Institute (including economy, entrepreneurship, governance, education, health, safety and security, individual freedom and social capital) in selected countries during the period 2018- 2007.

Methodology: The research model was estimated using multivariate regression analysis, panel data approach and generalized torque method in 8 cases. In each case, one of the happiness indicators was used as a dependent variable in the model.

Results: The estimated results showed that the effect of life insurance development on all indicators of happiness in selected countries is positive and significant.

Conclusion: Life insurance should be designed in such a way that people according to their needs and priorities can use them in various aspects of daily life, including education, health, safety, entrepreneurship, etc., and increase their happiness. Representatives.

Keywords: Happiness, Education, Health, Safety, Life Insurance.

JEL Classification: G22, J28, I11, I21, D46.

---

1. Professor of Economics, Faculty of Economics and Social Science, Alzahra University, Tehran, Iran, (**Corresponding Author**) a.shahabadi@alzahra.ac.ir

2. M.A of Economics, Islamic Azad University of Arak, Iran, ali.artiman.moradi@gmail.com

3. M.A of Management, Faculty of Management, Department of Business Management, Islamic Azad University E-Campus, Tehran, Iran, a.seyedrezaei1@gmail.com

تأثیر توسعه بیمه‌های زندگی بر شاخص‌های خوشبختی در کشورهای منتخب

ابوالفضل شاه‌آبادی^۱، علی مرادی^۲، مریم سادات سید رضایی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۸

چکیده

هدف: تحقیق حاضر با هدف تعیین تأثیر بیمه‌های زندگی بر ۸ شاخص خوشبختی مدنظر موسسه لگاتوم (شامل اقتصاد، کارآفرینی، حکمرانی، آموزش، سلامت، ایمنی و امنیت، آزادی فردی و سرمایه اجتماعی) در کشورهای منتخب طی دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۷ انجام شده است.

روش‌شناسی: مدل تحقیق با استفاده از تحلیل رگرسیون چندمتغیره، رهیافت داده‌های تابلویی و روش گشتاورهای تعمیم‌یافته در ۸ حالت برآورد گردید. به این صورت که در هر حالت از یکی شاخص‌های خوشبختی به عنوان متغیر وابسته در مدل استفاده شد.

یافته‌ها: تأثیر توسعه بیمه‌های زندگی بر کلیه شاخص‌های خوشبختی در کشورهای منتخب مثبت و معنادار است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج برآوردی پیشنهاد می‌شود بیمه‌های زندگی به گونه‌ای طراحی شوند که افراد متناسب با نیازها و اولویت‌های خود در شئون مختلف زندگی روزمره اعم از آموزش، سلامت، ایمنی، کارآفرینی و ... بتوانند از آنها استفاده کنند و خوشبختی خویش را بیشتر نمایند.

واژگان کلیدی: خوشبختی، آموزش، سلامت، ایمنی، بیمه‌های زندگی.

طبقه‌بندی موضوعی: D46, I21, I11, J28, G22.

۱. استاد گروه اقتصاد دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، ایران (نویسنده مسؤول)

a.shahabadi@alzahra.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، اراک، ایران.

ali.artiman.moradi@gmail.com

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد الکترونیکی، تهران، ایران.

a.seyedrezaei1@gmail.com

مقدمه

خوشبختی، اهمیت سطح رضایت افراد یک جامعه از شرایط اقتصادی و اجتماعی و خدمات مورد نیاز و امنیت و معیشت و... را نشان می‌دهد و نتایج مطالعات تجربی مختلف بیانگر آن است که افزایش خوشبختی در افزایش رشد اقتصادی جوامع نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. زیرا، افزایش خوشبختی و احساس رضایت بیشتر از زندگی سبب بهبود هوش، توانایی، انگیزه و به دنبال آن افزایش بهره‌وری نیروی کار می‌گردد. بالعکس، غم و اندوه سبب بی‌تفاوتی و رخوت و به دنبال آن کاهش بهره‌وری نیروی کار می‌شود. بنابراین، در کشورهای با مردمان خوشبخت‌تر و دارای احساس رضایت بیشتر از زندگی، رشد اقتصادی نیز بالاتر است (لی و لو^۱، ۲۰۰۹). از این‌رو، طی سال‌های اخیر بررسی و تعیین عوامل مؤثر بر خوشبختی از اهمیت بالایی در مباحث اقتصادی برخوردار شده است.

از سویی، بیمه زندگی^۲ به عنوان ابزاری برای پوشش ریسک‌های پیش روی افراد جبران زیان‌های مالی ناشی از حوادث مختلف نقش تعیین‌کننده‌ای در زندگی فردی افراد برای رسیدن به آرامش و احساس رضایت از زندگی و خوشبختی دارد. به‌علاوه، بیمه‌های زندگی با تجمع پس‌اندازهای خرد افراد و خانوار و تشکیل و توزیع سرمایه‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی به ایجاد بستری آرام برای رشد و توسعه اقتصاد ملی کمک نموده و با افزایش درآمد سرانه و بهبود استانداردهای زندگی، رضایت افراد از زندگی و احساس خوشبختی را تقویت می‌نماید.

بنابراین، تحقیق حاضر سعی نموده تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص‌های هشت‌گانه خوشبختی مدنظر موسسه لگاتوم^۳ را در منتخبی از کشورهای در حال توسعه عضو اوپک^۴ و کشورهای توسعه‌یافته عضو شورای نوردیک^۵ طی بازه زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۷ بررسی و

1. Li & Lu
2. Life Insurance
3. The Legatum Prosperity Index
4. OPEC
5. Nordic

تعیین نماید. لذا، فرضیه‌های تحقیق به منظور دستیابی به این هدف به شرح موارد زیر می‌باشد.

- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص اقتصاد در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص کارآفرینی و فرصت در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص حکمرانی در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص آموزش در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص سلامت در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص ایمنی و امنیت در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص آزادی فردی در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.
- ✓ بیمه‌های زندگی بر شاخص سرمایه اجتماعی در کشورهای منتخب تأثیر معناداری دارد.

۱. مروری بر پیشینه پژوهش

آبادی و لی^۱ (۲۰۱۹) با استفاده از رگرسیون لاینر^۲، عوامل مؤثر بر خوشبختی را در نمونه‌ای آماری متشکل از ۴۲۳ پاسخ‌دهنده بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد شش عامل سلامتی، ایمنی، تفاهم خانوادگی، استفاده از اوقات فراغت، دارای خانه و دارایی‌های شخصی و محبت، ۵۹/۸٪ درصد در تعیین خوشبختی سهم دارند.

وانگ و لی^۳ (۲۰۱۸) با استفاده از مدل داده‌های تابلویی پویای آستانه‌ای، تأثیر نامتقارن بیمه زندگی بر هزینه‌های بهداشتی و رشد اقتصادی را به عنوان دو شاخص خوشبختی در ۲۴ کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه طی سال‌های ۲۰۱۲-۱۹۹۹ بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد رشد بیمه زندگی رابطه بین رشد هزینه‌های سلامت و

1. Abadi & Lee
2. Linier Regression
3. Wang & Lee

رشد اقتصادی را تغییر می‌دهد. به نحوی که در رژیم پایین رشد بیمه زندگی، رشد منفی بیمه زندگی هزینه‌های بهداشتی و رشد اقتصادی را تحریک نموده و تأثیر مثبتی به دنبال داشته است. اما، در رژیم بالا، رشد بیمه زندگی نمی‌تواند هزینه‌های بهداشتی و رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار دهد.

ساوادوگو و همکاران^۱ (۲۰۱۸) رابطه بین توسعه بخش بیمه‌های زندگی و رشد اقتصادی را به عنوان یکی از شاخص‌های خوشبختی در نمونه‌ای آماری متشکل از ۸۶ کشور در حال توسعه در طی دوره ۱۹۹۶-۲۰۱۱ بررسی کرده‌اند. نتایج اقتصادسنجی نشان داد توسعه بیمه زندگی بر رشد درآمد سرانه تأثیر مثبتی دارد. از سوی دیگر، این اثر با توجه به ویژگی‌های ساختاری کشورها متفاوت است. به نحوی که میزان نرخ بهره سپرده، اعتبار بانکی و ارزش بازار سهام تأثیر مثبت توسعه بیمه عمر بر رشد اقتصادی را کاهش و کیفیت نهادی آن را افزایش داده است. در نهایت، تأثیر بیمه زندگی بر رشد در کشورهای با نظام حقوقی بریتانیایی، در مقایسه با کشورهای با نظام حقوقی غیربریتانیایی کمتر است.

داش و همکاران^۲ (۲۰۱۸) رابطه علی بین نفوذ بازار بیمه و رشد درآمد سرانه به عنوان یکی از شاخص‌های خوشبختی را در ۱۹ کشور منطقه یورو طی دوره ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۴ بررسی کرده‌اند. برای این منظور از سه شاخص مختلف نفوذ بازار بیمه یعنی نفوذ بیمه زندگی، نفوذ بیمه غیرزندگی و کل نفوذ بیمه زندگی و غیرزندگی استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های تجربی نشان داد بین نفوذ بازار بیمه و رشد درآمد سرانه یک علیت دو طرفه وجود دارد. اما، این تأثیر در کلیه کشورهای منطقه یورو یکسان نیست. در نتیجه، سیاست‌های اقتصادی باید تفاوت‌های بازار بیمه و رشد درآمد سرانه را به منظور حفظ رشد پایدار در منطقه یورو مدنظر قرار دهد.

هایله و نینو زارائا^۳ (۲۰۱۸) با استفاده از داده‌های طولی ۵۵ کشور با درآمد پایین و درآمد متوسط طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۹ به بررسی اثر مخارج اجتماعی دولت (بهداشت،

1. Sawadogo et al

2. Dash et al

3. Haile & Niño-Zarazúa

آموزش و حمایت اجتماعی) بر سه شاخص رفاهی عمومی شامل توسعه انسانی، توسعه انسانی تعدیل شده نابرابر^۱ و نرخ مرگ و میر کودکان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد هزینه‌های اجتماعی دولت در بهبود رفاه عمومی کشورهای در حال توسعه نقش مهمی دارد.

گو و همکاران^۲ (۲۰۱۷) تأثیر بیمه‌های پزشکی بر وضعیت سلامت سالمندان و رضایت آنها از زندگی را در چین مورد بررسی قرار داده‌اند و نتیجه گرفته‌اند بیمه پزشکی شهروندان شهری، بیمه درمانی شهرداری‌ها و بیمه درمانی جدید تعاونی روستایی موجب بهبود وضعیت سلامت و رضایت از زندگی سالمندان شده است.

جلیلی کامجو و نادمی (۱۳۹۸) تأثیر نابرابری درآمد بر نابرابری شادی در ایران را در قالب رگرسیون آستانه‌ای برای دوره ۱۳۹۳-۱۳۵۲ بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد نابرابری توزیع درآمد بر نابرابری شادی تأثیر غیرخطی - آستانه‌ای دارد. به طوری که نظریه هرم معکوس مزلو^۳ مبنی بر تأثیر نابرابری درآمدی بر شادی در مقاطع بالای هرم معکوس تأیید شد.

رافعی و صیادی (۱۳۹۷) رابطه کوتاه‌مدت و بلندمدت بین سیاست‌های مالی دولت (تغییر در مخارج جاری و عمرانی) و رفاه اجتماعی در ایران را طی دوره ۱۳۹۳-۱۳۵۰ بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد در کوتاه‌مدت، مخارج جاری دولت با رفاه اقتصادی رابطه معکوس و مخارج عمرانی با رفاه اقتصادی رابطه مستقیم دارند. اما در بلندمدت، مخارج جاری با رفاه اجتماعی رابطه مستقیم و متغیر مخارج عمرانی با رفاه اجتماعی رابطه معکوس دارد. این نتایج با حقایق آشکار شده سیاست‌های مالی دولت در ایران از جمله ناکارآمدی بودجه عمرانی دولت در تأمین اهداف توسعه‌ای و ایجاد رفاه سازگار است.

شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۶) تأثیر مدیریت منابع طبیعی بر شاخص خوشبختی در کشورهای منتخب اوپک و نروژ را به عنوان یکی از خوشبخت‌ترین کشورهای جهان طی

1. Inequality Adjusted Human Development Index
2. Gu et al
3. Maslow

دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۱۱ بررسی و مقایسه کرده‌اند. آمار منتشره از شاخص خوشبختی توسط موسسه لگاتوم نشان داد کشورهای منتخب اوپک با نروژ فاصله زیادی دارند. بررسی ضریب همبستگی نیز نشان داد بین رتبه شاخص‌های خوشبختی و مدیریت منابع طبیعی در کشورهای منتخب اوپک یک رابطه قوی و منفی وجود دارد. به گونه‌ای که ضریب همبستگی بین رتبه شاخص کلی خوشبختی و مدیریت منابع طبیعی در کشورهای منتخب اوپک ۰/۹۱- است.

حاجی تبار و همکاران (۱۳۹۵) تأثیر بیمه درمان تکمیلی بر کیفیت زندگی خانوار را در نمونه‌ای آماری شامل ۳۸۰ خانوار ساکن شهرستان بابل در قالب دو گروه تحت پوشش بیمه‌های درمان تکمیلی و عدم پوشش بیمه تکمیلی بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد دارا بودن بیمه تکمیلی بر افزایش سطح کیفیت زندگی خانوار تأثیر دارد.

جهانی و دهقانی (۱۳۹۴) با روش‌های اقتصادسنجی مبتنی بر تحلیل استنباطی و رویکرد داده‌های تابلویی، تأثیر صنعت بیمه به عنوان یک نهاد واسطه‌گر مالی را بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب منطقه منا شامل الجزایر، بحرین، مصر، ایران، اردن، کویت، لبنان، مراکش، عمان، قطر، عربستان سعودی، تونس، ترکیه، امارات متحده عربی، قبرس، مالتا و اسرائیل طی دوره ۱۹۹۷-۲۰۱۰ بررسی کرده‌اند. بر اساس نتایج، افزایش یک درصدی متغیر حق بیمه سرانه باعث افزایش ۲۳/۰ درصدی رشد اقتصادی شده است. به عبارتی، صنعت بیمه بر رشد اقتصادی کشورهای مذکور اثر قابل توجهی داشته است.

امین رشتی و ولیک چالی (۱۳۹۱) با استفاده از روش داده‌های تابلویی به بررسی اثر بیمه‌های زندگی بر شاخص توسعه انسانی در دو گروه از کشورهای با شاخص توسعه انسانی خیلی بالا و کشورهای با شاخص توسعه انسانی بالا پرداخته‌اند. نتایج نشان داد بیمه‌های زندگی بر شاخص توسعه انسانی در هر دو گروه کشورهای منتخب اثر مثبت و معناداری دارد. اما، این تأثیر در کشورهای با شاخص توسعه انسانی بالا از کشورهای با شاخص توسعه انسانی خیلی بالا بیشتر بوده است. به علاوه، سرمایه انسانی و تولید ناخالص داخلی نیز بر شاخص توسعه انسانی در هر دو گروه از کشورها تأثیر مثبت و معناداری دارند.

صفری و همکاران (۱۳۹۰) با به کارگیری روش داده‌های تابلویی به بررسی رابطه میان توسعه بخش بیمه و رشد اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب طی دوره ۲۰۰۹-۱۹۷۶ پرداخته‌اند. نتایج نشان داد با یک درصد افزایش در ضریب نفوذ بیمه (نسبت حق بیمه به تولید ناخالص داخلی) ۰/۰۰۳ درصد بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد مطالعه افزوده شده است. به عبارتی، توسعه بیمه از عوامل موثر بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب طی دوره مورد بررسی بوده است.

همان‌گونه که ملاحظه شد پیشینه پژوهش را در دو دسته می‌توان تقسیم‌بندی نمود. نخست مطالعاتی مانند وانگ و لی (۲۰۱۸)، ساوادوگو و همکاران (۲۰۱۸)، داش و همکاران (۲۰۱۸)، گو و همکاران (۲۰۱۷)، حاجی تبار و همکاران (۱۳۹۵)، جهانی و دهقانی (۱۳۹۴)، شهبازی و همکاران (۱۳۹۲)، امین رشتی و ولیک چالی (۱۳۹۱) و صفری و همکاران (۱۳۹۰) که تأثیر صنعت بیمه به‌طور عام و برخی از انواع بیمه از جمله بیمه‌های زندگی را به‌طور خاص بر برخی از شاخص‌های خوشبختی مانند درآمد (رشد اقتصادی)، سلامت، امید به زندگی، کیفیت زندگی خانوار، مرگ‌ومیر نوزادان و توسعه انسانی بررسی کرده‌اند. دسته دوم، مطالعاتی مانند هایله و نینو زارانا (۲۰۱۸)، رافعی و صیادی (۱۳۹۷)، شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۶)، رضایی و همکاران (۱۳۹۳) و فلیحی پیربستی و رهبری‌نژاد (۱۳۹۱) که تأثیر متغیرهایی غیر از بیمه‌های زندگی از جمله مخارج اجتماعی دولت، سیاست‌های مالی دولت، مدیریت منابع طبیعی، مدیریت شهری را بر خوشبختی یا برخی از شاخص‌های خوشبختی مانند سلامت و توسعه انسانی بررسی کرده‌اند. بنابراین، بررسی تأثیر توسعه بیمه‌های زندگی بر کلیه شاخص‌های خوشبختی، علیرغم ضرورت آن، در مطالعات انجام شده اعم از داخلی و خارجی سابقه ندارد.

۲. مبانی نظری

۲-۱. خوشبختی

برخلاف، نظریات اقتصاددانان کلاسیک که میزان رضایت آحاد جامعه از زندگی را با شاخص‌های عینی نظیر درآمد و مصرف ارزیابی می‌کردند. جریان جدیدی در علم اقتصاد شکل گرفته که در کنار شاخص‌های عینی، بر اندازه‌گیری رضایت از زندگی در قالب شاخص‌های ذهنی تأکید دارد و خوشبختی را معرف این نوع ارزیابی می‌داند. سابقه شکل‌گیری این جریان نیز به مطالعه استرلین^۱ (۱۹۷۴) برمی‌گردد که با اخذ شاخص‌های ذهنی مورد استفاده روان‌شناسان نشان داد در کشورهای غربی علی‌رغم افزایش قابل ملاحظه درآمد سرانه طی چند دهه متوالی؛ رضایت از زندگی طی همین مدت افزایش نیافته و ثابت باقی مانده که در اقتصاد از این تناقض با نام معمای خوشبختی^۲ یا معمای استرلین^۳ یاد می‌شود (نیلی و بابازاده خراسانی، ۱۳۹۱) و از آن پس، خوشبختی موضوع علم اقتصاد گرفته است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۴).

منظور از خوشبختی نیز حالت روحی و روانی خاصی در فرد است که با احساسات ویژه‌ای همراه است. به عبارت دیگر، انسان پس از رسیدن به کمالات و اموری که با طبع و فطرت او سازگار است و خواسته‌ها و تمایلات او را تأمین می‌کند به حالتی دست می‌یابد که آن را خوشبختی گویند (صالحی، ۱۳۹۰).

اما، از نظر اقتصاددانان خوشبختی با لذت بردن^۴، خوشنودی^۵ و رفاه^۶ فرق واضح و مشخصی ندارد. به نحوی که ان‌جی^۷ (۱۹۹۷) خوشبختی را به رفاه تعبیر کرده است. از نظر اسوالد^۸ (۱۹۹۷) نیز خوشبختی مترادف با لذت بردن و خوشنودی است. استرلین

1. Easterlin
2. Happiness Paradox
3. Easterlin Paradox
4. Pleasure
5. Satisfaction
6. Welfare
7. NG
8. Oswald

(۲۰۰۱) نیز از کلمات خوشبختی، سلامت ذهنی^۱، مطلوبیت^۲، خوشی^۳ و رفاه به جای یکدیگر استفاده نموده است (فلیچی پیربستی و رهبری نژاد، ۱۳۹۱).

تحقیق حاضر نیز از منظر اقتصاد به موضوع خوشبختی ورود نموده و به پیروی از رضایی و همکاران (۱۳۹۳) خوشبختی را نتیجه رضایت ذهنی آحاد یک جامعه از شرایط اقتصادی و خدمات مورد نیاز و امنیت و معیشت و کیفیت زندگی می‌داند. به عبارتی، خوشبختی را مفهومی چندبعدی و فراتر از ثروت و تولید ناخالص ملی می‌داند و از شاخص موسسه لگاتوم برای سنجش این تلقی از خوشبختی استفاده نموده که معیار جامع و کامل‌تری برای ارزیابی مفهوم چندبعدی خوشبختی است.

زیرا، این موسسه، برای اندازه‌گیری میزان رضایت شهروندان یک کشور از زندگی، شاخصی به نام خوشبختی تعریف نموده که از دو بخش ثروت و سعادت تشکیل شده است. بنابراین، علاوه بر تولید ناخالص داخلی به عنوان نماد ثروت، از عواملی مانند سرمایه اجتماعی، سلامتی، آزادی سیاسی و... به عنوان نمادهای سعادت برای اندازه‌گیری خوشبختی ملی استفاده نموده که بر اساس تحقیقات صورت گرفته، بر کیفیت زندگی و میزان رضایت از آن تأثیر دارند. به عبارتی، هر کدام از این عوامل یکی از ابعاد اصلی خوشبختی را نشان می‌دهد. بنابراین، به زعم موسسه لگاتوم، خوشبخت‌ترین ملل جهان، لزوماً آنهایی نیستند که تولید ناخالص داخلی بالاتری دارند؛ بلکه شهروندانی هستند که از آزادی، شادی و سلامت و... بیشتری برخوردارند. همچنین، شاخص خوشبختی لگاتوم به گونه‌ای طراحی شده که علاوه بر آثار شاخص‌های عینی و اقتصادی، آثار شاخص‌های ذهنی و غیراقتصادی نیز بر رضایت زندگی محاسبه شود. در محاسبه این شاخص، به هر کشور در هر شاخص فرعی نمره‌ای داده می‌شود که حاصل ترکیب عملکرد آن در متغیرهای مختلف و سطوح مختلف اهمیت آنهاست. سپس، میانگین نمره شاخص‌های فرعی که وزن مساوی دارند به عنوان نمره شاخص اصلی خوشبختی کشورها در نظر

1. Subjective well-being
2. Utility
3. Well-being

گرفته می‌شود و بر اساس آن، کشورها رتبه‌بندی می‌گردند (شاخص لگاتوم، ۲۰۱۸). ارکان این شاخص به شرح زیر می‌باشند:

اقتصاد: افزایش درآمد سرانه باعث افزایش احساس خوشبختی می‌شود. از این رو شاخص فرعی اقتصاد عملکرد کشورها در چهار حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی سیاست‌های اقتصادی کلان، انتظارات و رضایتمندی از اقتصاد، بنیان‌هایی برای رشد و کارایی بخش مالی را اندازه‌گیری می‌کند و نشان می‌دهد نتایج سیاست‌های صحیح اقتصادی در سطح کلان بر سطح متوسط درآمد و خوشبختی اثر مثبت می‌گذارد. بر این اساس، افزایش سرمایه فیزیکی، رشد صادرات با فناوری بالا و افزایش رقابت‌پذیری در جذب سرمایه‌های خارجی و... به افزایش درآمد سرانه و افزایش خوشبختی کمک می‌کند.

کارآفرینی و فرصت: وجود شرایط مناسب برای کارآفرینی به شهروندان امکان می‌دهد تا ایده‌ها و فرصت‌های جدیدی را برای بهبود زندگی تعقیب کنند و به سطوح بالایی از درآمد و رفاه نائل شوند و احساس خوشبختی بیشتری نمایند. از این رو، شاخص فرعی کارآفرینی عملکرد کشورها در سه حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی محیط کارآفرینی، فعالیت‌های ابتکاری و دسترسی به فرصت را اندازه‌گیری نموده و نشان می‌دهد کاهش هزینه شروع کسب‌وکار، وجود درک مثبت از محیط کارآفرینی، توانایی تجاری‌سازی ابداعات و اختراعات و دسترسی به فرصت برابر و شایسته‌سالاری، رضایت شهروندان از زندگی را بالا برده و احساس خوشبختی آنها را افزایش می‌دهد.

حکمرانی: جوامعی که به خوبی اداره شوند شهروندان آنها احساس خوشبختی بیشتری می‌کنند. از این رو، شاخص فرعی حکمرانی عملکرد کشورها در سه حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی حکومت کارا و پاسخگو، انتخابات و مشارکت سیاسی منصفانه و حاکمیت قانون را اندازه‌گیری می‌کند و نشان می‌دهد حکومت‌های کارا، منصف و پاسخگو با افزایش اعتماد عمومی به شهروندان در دستیابی به سطح بالایی از رضایت از زندگی و احساس خوشبختی کمک می‌کنند.

آموزش: برخورداری از تحصیلات و آموزش بالا در افزایش رضایت شهروندان از زندگی و احساس خوشبختی آنها نقش سازنده‌ای دارد. از این رو، شاخص فرعی آموزش عملکرد کشورها در سه حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی دسترسی به آموزش، کیفیت آموزش و سرمایه انسانی را اندازه‌گیری می‌کند و نشان می‌دهد بهبود کمی و کیفی آموزش و توسعه سرمایه انسانی با ایجاد فرصت‌های مناسب برای شهروندان به آنها در توسعه ظرفیت‌های فردی و ایفای نقش مثر ثمر اجتماعی کمک می‌کند و رضایت از زندگی و احساس خوشبختی آنها را افزایش می‌دهد.

سلامت: برخورداری از زیرساخت‌های قوی سلامت در یک کشور سبب افزایش سلامت ذهنی و فیزیکی شهروندان شده و لذت از زندگی و احساس خوشبختی آنها را افزایش می‌دهد. از این رو، شاخص فرعی سلامت عملکرد کشورها در سه حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی نتایج و وضعیت بهداشت پایه، زیرساخت‌های سلامتی و مراقبت پیشگیرانه و رضایت از سلامت فیزیکی و ذهنی را اندازه‌گیری می‌کند.

ایمنی و امنیت: بهبود امنیت ملی و ایمنی شخصی سبب افزایش رفاه اجتماعی و احساس خوشبختی بیشتر شهروندان می‌شود. از این رو، شاخص فرعی ایمنی و امنیت عملکرد کشورها در دو حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی امنیت ملی و ایمنی شخصی را اندازه‌گیری می‌کند.

آزادی‌های فردی: برخورداری از آزادی بیان، آزادی ابراز عقیده و پذیرش تنوع و تکرار عقاید در جامعه سبب افزایش رضایتمندی شهروندان از زندگی و احساس خوشبختی بیشتر می‌شود. از این رو، شاخص آزادی‌های فردی عملکرد یک کشور در دو حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی آزادی فردی و بردباری اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کند. سرمایه اجتماعی: برخورداری یک جامعه از شبکه‌های اجتماعی منسجم که حاصل اعتماد مردم به یکدیگر و مردم به حکومت و حکومت به مردم است در افزایش رضایتمندی شهروندان از زندگی و احساس خوشبختی بیشتر آنها نقش بسزایی دارد. از این رو،

شاخص سرمایه اجتماعی عملکرد کشورها در دو حوزه کلیدی مرتبط با خوشبختی یعنی انسجام شبکه‌های اجتماعی و خانوادگی را اندازه‌گیری می‌کند.

۲-۲. بیمه‌های زندگی

بنابر تعریف، بیمه زندگی^۱ قراردادی است که بین شرکت بیمه و شخص بیمه‌گذار (یا ضامن وی) منعقد می‌شود و طبق آن بیمه‌گذار تعهد می‌کند مبالغی را به صورت مقرر در متن قرارداد طی زمان معین پرداخت نماید و متقابلاً شرکت بیمه موظف می‌شود پس از اتمام قرارداد و یا در صورت بروز وقایعی چون مرگ، ابتلا به بیماری لاعلاج و یا احتیاج شخص به مراقبت‌های پزشکی، سرمایه بیمه‌گذار را یکجا و یا به صورت مستمری به وی یا شخص ثالثی که او تعیین کرده، پرداخت نماید (محمودصالحی، ۱۳۸۱).

بنابراین، بیمه زندگی ذیل بیمه‌های اشخاص دسته‌بندی می‌شود و برخلاف بیمه‌های اموال و مسئولیت، فاقد خصلت غرامتی است و دارای دو نوع پوشش سرمایه‌گذاری و درمانی می‌باشد. پوشش‌های سرمایه‌گذاری شامل دریافت وام از محل صندوق پس‌انداز (بدون ضامن) و دریافت سرمایه تجمعی پس از اتمام مدت قرارداد به صورت مستمری یا یکجا است. پوشش‌های درمانی نیز شامل پوشش امراض خاص، پوشش از کارافتادگی دائم و پوشش حادثه می‌باشد (محمودصالحی، ۱۳۸۱).

برای ارزیابی عملکرد بیمه زندگی شاخص‌های متعددی تعریف شده که ضریب نفوذ بیمه زندگی^۲ و سرانه حق بیمه زندگی^۳ از مهم‌ترین و کارآمدترین آنها به شمار می‌رود. ضریب نفوذ بیمه زندگی یا نسبت کل حق بیمه زندگی تولیدی یک کشور به تولید ناخالص داخلی آن کشور از شاخص‌های مهم جهت ارزیابی عملکرد بیمه زندگی است که ارتباط مأنوس و یا غیرمأنوس بیمه زندگی با اقتصاد یک کشور را نشان می‌دهد. سرانه حق بیمه زندگی یا نسبت کل حق بیمه زندگی تولیدی یک کشور به جمعیت آن

1. Life Insurance

2. Life Insurance Penetration: Life business in % of GDP

3. Life Insurance per capita

کشور نیز دیگر شاخص مهم و کارآمد برای ارزیابی عملکرد صنعت بیمه زندگی است که سطح برخورداری آحاد یک جامعه از بیمه زندگی را نشان می‌دهد (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۲).

امروزه، بیمه‌های زندگی بزرگ‌ترین بخش از صنعت بیمه جهان و از ابزارهای مهم بسیج پس‌اندازهای خرد (حق بیمه) و هدایت آن به سمت مصارف سرمایه‌گذاری و ایجاد ظرفیت‌های اقتصادی است که ضمن تسهیل فرایند نیل به رشد و توسعه اقتصادی و افزایش رفاه اجتماعی کشورها، در سطح رفع نیز می‌تواند دغدغه‌های آتی اشخاص را مرتفع سازد و نقش غیرقابل انکاری در افزایش خوشبختی آنها ایفا کند (سویاراتو و سرینی واسالا، ۲۰۱۳). همچنین، گسترش بیمه‌های زندگی می‌تواند از تعمیق شکاف طبقاتی جلوگیری نماید. زیرا، با فوت سرپرست خانوار از سقوط یک‌باره خانواده وی به ورطه فقر مطلق جلوگیری می‌کند (مؤمنی و صالحیان و همکاران، ۱۳۹۲). به علاوه، شرکت‌های بیمه با دریافت حق بیمه زندگی، پرداخت‌های خاصی را در آینده تعهد می‌کنند که بین دریافت حق بیمه و ایفای تعهدات، وقفه زمانی قابل ملاحظه‌ای وجود دارد و این شرکت‌های بیمه را قادر می‌سازد تا در فعالیت‌های اقتصادی مشارکت نموده و سرمایه‌گذاری را توسعه دهند (حسن‌زاده و کاظم‌نژاد، ۱۳۸۷). مضافاً، بیمه‌های زندگی با القای احساس بی‌نیازی به غیر، آرامش خاطر و افزایش روحیه را به ارمغان آورده و زمینه‌ساز تلاش بیشتر در اشخاص جهت ایجاد جامعه‌ای سالم می‌شود (سویاراتو و سرینی واسالا، ۲۰۱۳ و اسکپپر، ۱۹۹۷).

۲-۳. سازوکار تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص‌های خوشبختی

به‌طور مشخص، توسعه بیمه‌های زندگی با پوشش زیان‌های بزرگ، بی‌قاعده و نامعلوم بیمه‌گذاران و پرداخت خسارت به آنان، امنیت سرمایه‌گذاری را تضمین، انباشت سرمایه

1. Insurance Premium
2. Subba Rao and Srinivasulu
3. Skipper

را تسهیل و رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد (پلکینه و همکاران، ۲۰۱۹). از سویی، توسعه بیمه‌های زندگی از طریق تجمیع پس‌اندازهای خرد افراد و تخصیص بهینه آنها به طرح‌های سرمایه‌گذاری، مشکل تأمین مالی و کسری نقدینگی فعالیت‌های اقتصادی را به صورت آسان و کم هزینه فراهم می‌کند و با افزایش رشد اقتصادی، رشد درآمد سرانه و احساس رضایت بیشتر از زندگی منجر به بهبود خوشبختی ملی می‌شود (دین و همکاران، ۲۰۱۷).

همچنین، از آنجا که پذیرش خطر از مهم‌ترین خصوصیات کارآفرینان محسوب می‌شود. توسعه بیمه‌های زندگی با گسترش چتر حمایتی خود بر سر کارآفرینان، به آنها امکان می‌دهد تا خطرات موجود در تصمیم‌گیری‌های کارآفرینانه خود (مانند سرمایه‌گذاری در محصولات نوین، حضور در بازار جدید، استفاده از روش‌های جدید تولید و...) و آثار مخرب ناشی از آنها را مدیریت نمایند و کارآفرینی را توسعه دهند. به علاوه، بیمه به عنوان نهاد سرمایه‌گذار با کمک به تأمین مالی کارآفرینان، راه تشکیل سرمایه در حوزه کارآفرینی را هموار می‌سازد (ماسکی، ۲۰۱۳).

توسعه بیمه‌های زندگی با کاستن از بار وظایف تأمین رفاه اجتماعی دولت، منابع مالی در اختیار این نهاد برای اعمال حاکمیت کارآ و اثربخش در سایر حوزه‌ها را افزایش داده و به بهبود حکمرانی یاری می‌رساند (شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۶ و دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۱۳).

توسعه بیمه‌های زندگی، افراد و خانوارها را قادر می‌سازد تا با دوراندیشی در تصمیم‌گیری‌های خود و پرهیز از انجام هزینه‌های غیرضروری فعلی، درآمد خود را جهت مصارف سرمایه‌ای آتی مانند پرداخت هزینه تحصیلات و مهارت‌آموزی خود و فرزندان ذخیره کنند و به بهبود سطح آموزش در جامعه کمک نمایند (آلکاراز و همکاران، ۲۰۱۷).

1. Peleckienè et al
2. Din et al
3. Masci
4. OECD Secretariat
5. Alcaraz et al

بسیاری از افراد و مخصوصاً سالمندان، تنها با اتکای به درآمد قادر به تأمین هزینه‌های درمان و سلامتی نیستند. به‌علاوه، سیستم تأمین اجتماعی ملی، همه هزینه‌های پزشکی و مراقبت درمانی را پوشش نمی‌دهد. از این‌رو، پس‌انداز بخشی از درآمد در قالب بیمه‌های زندگی، توانگری مالی افراد در تأمین هزینه‌های بهداشتی و درمانی را در آینده افزایش داده و سلامت و امید به زندگی را در جامعه بهبود می‌بخشد (وانگ و لی، ۲۰۱۸ و لوی و ملترز، ۲۰۰۸).

مهم‌ترین عملکرد بیمه زندگی، ارائه تمهیدات تسهیم ریسک، تقسیم ریسک و انتقال ریسک از افراد است که با پوشش خسارت هنگام بروز حوادث و برقراری مستمری یا پرداخت یکجای سرمایه پس از اتمام قرارداد عملی می‌شود و بیمه‌گذار یا بازماندگان وی را به طور نسبی قادر می‌سازد تا زندگی در مناطق با امنیت و ایمنی بالاتر را انتخاب کنند (آبادی و لی، ۲۰۱۹ و دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۱۳).

بیمه‌های زندگی به‌گونه‌ای طراحی شده که سرمایه‌های کوچک افراد را پس‌انداز و برای آینده آنها سرمایه معتناهی فراهم می‌سازد و به آنها قدرت بیشتری می‌بخشد تا محل زندگی خود را بر اساس علایق فردی انتخاب نموده و آزادی خود را بیشینه نمایند. ضمناً، توسعه بیمه‌های زندگی اغلب توسط طبقات متوسط به بالا صورت می‌پذیرد که توانایی رفع نیازهای اولیه و ضروری را داشته و می‌توانند به نیازهای عالی از جمله آزادی فکر نموده و در جهت تحقق آنها تلاش نمایند (هاپر و همکاران، ۱۹۹۳).

مزایای توسعه بیمه‌های زندگی تنها به ابعاد مادی و معیشتی زندگی انسان محدود نیست. بلکه، با افزایش منابع مالی در اختیار افراد، توانایی آنها برای مشارکت در امور خیریه، کمک به هموعان و ایجاد برابری و تحقق عدالت اجتماعی افزایش داده و سرمایه اجتماعی را بهبود می‌بخشد (دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۱۳).

1. Levy & Meltzer
2. Huber et al

۳. روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره به تعیین تأثیر توسعه بیمه‌های زندگی بر شاخص‌های خوشبختی در کشورهای منتخب پرداخته است. برای دستیابی به این هدف، فرم تبعی مدل تحقیق به شکل لگاریتمی و به صورت رابطه زیر است:

$$\begin{aligned}
 & HI = f(DLI, GLOB, ND, GG) \quad (۱) \\
 & DLI \geq 0, GLOB \geq 0, ND \leq 0, GG \geq 0 \\
 & \frac{\partial HI}{\partial DLI} > 0, \frac{\partial HI}{\partial GLOB} > 0, \frac{\partial HI}{\partial ND} > 0, \frac{\partial HI}{\partial GG} > 0 \\
 & \log(HI_{it}) = \beta_0 + \beta_1 \log(HI_{it-1}) + \beta_2 \log(DLI_{it}) + \beta_3 \log(GLOB_{it}) \\
 & \quad + \beta_4 \log(ND_{it}) + \beta_5 \log(GG_{it}) + U_{it} \quad (۲) \\
 & U_{it} = v_i + e_{it} \quad (۳)
 \end{aligned}$$

در رابطه بالا، اندیس t معرف زمان، اندیس i معرف کشورهای منتخب و HI شاخص‌های خوشبختی و متغیر وابسته تحقیق است که شامل هشت شاخص اقتصاد ($Econ^2$)، کارآفرینی و فرصت ($Entr^3$)، حکمرانی ($Gove^4$)، آموزش ($Educ^5$)، سلامت ($Heal^6$)، ایمنی و امنیت ($Safe^7$)، آزادی‌های فردی ($Pears^8$) و سرمایه اجتماعی ($Soci^9$) می‌باشد. بنابراین، مدل تحقیق در هشت حالت برآورد شده است. به این صورت که در هر حالت یکی از شاخص‌های خوشبختی به عنوان متغیر وابسته در مدل منظور شده است. HI_{it-1} نیز متغیر وابسته باوقفه یا شاخص‌های خوشبختی در یک دوره قبل است که به صورت متغیر کنترل در سمت راست معادله ظاهر شده است.

LL_{it}^{10} بیمه‌های زندگی متغیر توضیحی تحقیق است که از ضریب نفوذ بیمه زندگی به جای آن استفاده شده که حاصل تقسیم حق بیمه زندگی تولیدی یک کشور بر تولید

1. Happiness Indicators
2. Economy
3. Entrepreneurship & Opportunity
4. Governance
5. Education
6. Health
7. Safety & Security
8. Personal Freedom
9. Social Capital
10. Life Insurance

ناخالص داخلی آن کشور است و برابر سازوکار بیان شده در بخش‌های پیشین انتظار می‌رود بر شاخص‌های خوشبختی تأثیر مثبت داشته باشد.

اما، تصریح یک مدل اقتصادسنجی مناسب که تغییر در رفتار خوشبختی را به نحو حداکثری توضیح دهد، مستلزم لحاظ نمودن سایر عوامل موثر بر آن تحت عنوان متغیرهای کنترل است. در این تحقیق، متغیرهای کنترل بر اساس مبانی نظری خوشبختی و به پیروی از مطالعات تجربی مرتبط با آن به شرح زیر انتخاب شده‌اند:

۱^۱ GLOB_{it} جهانی شدن است که به پیروی از لین و همکاران^۲ (۲۰۱۷) و بران و همکاران^۳ همکاران^۳ (۲۰۱۵) در مدل منظور شده و آن فرایندی است که طی آن مرزهای اقتصادی میان کشورها کمرنگ تر شده و تحرک روزافزون منابع، فناوری، کالا، خدمات، سرمایه و حتی نیروی انسانی در ماورای مرزها تسهیل می‌شود. در این تحقیق از امتیاز شاخصی به همین نام منتشره توسط موسسه اقتصادی سوئیس^۴ برای سنجش آن استفاده شده که در بازه ۰ تا ۱۰۰ قرار دارد و عدد بیشتر و به ۱۰۰ نزدیکتر به منزله ادغام هرچه بیشتر یک کشور به لحاظ اجتماعی، سیاسی و اقتصادی با جهان خارج است. ضمناً تأثیر آن بر شاخص‌های خوشبختی بستگی به کیفیت حکمرانی، ظرفیت جذب و آمادگی و توانایی کشورها برای ادغام با دنیای خارج می‌تواند مثبت یا منفی باشد.

۵^۵ ND_{it} بلاایای طبیعی است که از نمره شاخص ریسک جهانی^۶ منتشره توسط دانشگاه سازمان ملل^۷ به عنوان جایگزین آن استفاده شده است. این شاخص ریسک بلاایای طبیعی^۸ شامل سیل، زلزله، آتشفشان، طوفان، خشکسالی و بالا آمدن آب دریا را در کشورهای مختلف اندازه‌گیری و کمی‌سازی می‌کند و بر اساس روش‌شناسی آن، نمره کمتر از ۴۶/۳ درصد به منزله ریسک بسیار پایین؛ نمره بین ۴۷/۳ تا ۴۶/۵ درصد به منزله

1. Globalization
2. Lin et al
3. Bran et al
4. KOF Swiss Economic Institute
5. Natural Disaster Risk
6. World Risk Index
7. United Nations University
8. Natural Disaster

ریسک پایین؛ نمره بین ۴۷/۵ تا ۳۰/۷ درصد به منزله ریسک متوسط؛ نمره بین ۳۱/۷ تا ۳/۱۰ درصد به منزله ریسک بالا و نمره بیش از ۴۰/۱۰ درصد به منزله ریسک بسیار بالا است. ضمناً، به پیروی از بلرمان^۱ (۲۰۱۵) و یامامارا^۲ (۲۰۱۲) انتخاب شده و انتظار می‌رود بر شاخص‌های خوشبختی تأثیر منفی داشته باشد. زیرا، بلایای طبیعی با آثار مخرب از جمله تلفات جانی، خسارات مادی، فشارهای روانی و برهم زدن برنامه‌های زندگی و آتیه افراد همراه است و وقوع آن موجب کاهش رضایت از زندگی و خوشبختی در انسان می‌شود.

GGi^۳ فاصله جنسیتی یک شاخص مقایسه‌ای میان دو جنس مرد و زن است و از شاخص جهانی فاصله جنسیتی^۴ منتشره توسط مجمع جهانی اقتصاد^۵ به عنوان جایگزین جایگزین آن استفاده شده که تفاوت‌های میان زنان و مردان در کشورهای مختلف را در چهار بُعد سیاسی، اقتصادی، آموزش و بهداشت اندازه‌گیری می‌کند و نمره آن بین صفر و یک است که صفر نشانه نابرابری مطلق و یک به معنای برابری مطلق است. ضمناً، این شاخص به پیروی از مطالعات کیان^۶ (۲۰۱۷) و کابنه و همکاران^۷ (۲۰۱۷) در مدل تحقیق تحقیق منظور شده و انتظار می‌رود بر شاخص‌های خوشبختی تأثیر مثبت داشته باشد. زیرا، کاهش فاصله جنسیتی و تبعیض بین مردان و زنان، نه تنها کامیابی، شادی و خوشبختی زنان را افزایش می‌دهد. بلکه، سرریز اثرات این کامیابی و خوشبختی بر به تقویت شادی و خوشبختی سایر افراد جامعه نیز کمک می‌نماید.

نمونه آماری تحقیق شامل ۱۰ کشور درحال توسعه عضو سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) شامل آنگولا، اکوادور، الجزایر، امارات متحده عربی، ایران، عربستان سعودی، قطر، کویت، نیجریه و ونزوئلا و ۴ کشور عضو شورای نوردیک شامل دانمارک، سوئد، فنلاند و نروژ است. علت انتخاب این دو گروه تفاوت آنها از نظر

1. Berlemann
2. Yamamura
3. Gender Gap
4. The Global Gender Gap Report
5. World Economic Forum
6. Qian
7. Kabene et al

توسعه بیمه‌های زندگی و شاخص‌های خوشبختی است. به نحوی که اغلب کشورهای عضو اوپک علی‌رغم برخورداری از منابع طبیعی فراوان و درآمدهای سرشار حاصل از آن، از نظر شاخص‌های خوشبختی وضعیت چندان مطلوبی ندارند. به‌طور مشخص، ایران، الجزایر، ونزوئلا، نیجریه، آنگولا و عراق به عنوان اعضای اوپک به لحاظ خوشبختی در بین ۱۴۹ کشور جهان، به ترتیب در رده ۱۰۸، ۱۱۶، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۴۱ و ۱۴۳ قرار گرفته‌اند. البته، در بین کشورهای عضو اوپک، امارات متحده عربی، قطر، کویت، اکوادور و عربستان سعودی نسبتاً وضعیت بهتری دارند و به ترتیب در رتبه‌های ۳۹، ۴۶، ۶۶، ۷۱ و ۸۶ قرار گرفته‌اند. این در حالی است که کشورهای عضو شورای نوردیک علی‌رغم بهره‌مندی از منابع طبیعی کمتر، به لحاظ شاخص‌های خوشبختی وضعیت بسیار مساعدی دارند. به‌طوری که نروژ، فنلاند، دانمارک و سوئد به ترتیب حائز رتبه‌های اول، سوم، پنجم و ششم کشورهای خوشبخت جهان شده‌اند (شاخص لگاتوم، ۲۰۱۸). از سویی، سهم بیمه‌های زندگی در اقتصاد کشورهای عضو اوپک از جمله آنگولا، اکوادور، الجزایر، ایران، عربستان سعودی، کویت، نیجریه و ونزوئلا بسیار ناچیز بوده و کمتر از نیم درصد است. حال آن که این نسبت در کشورهای عضو شورای نوردیک شامل فنلاند، دانمارک، سوئد و نروژ به ترتیب ۸/۷۰، ۷/۴۶، ۴/۹۸ و ۲/۸۹ درصد است که در مقایسه با کشورهای عضو اوپک رقم بالا و قابل قبولی محسوب می‌شود (سیگما، ۲۰۱۸). البته، وجود داده‌های مورد نیاز و امکان دسترسی به آنها نیز در این انتخاب مؤثر بوده است. داده‌های تجربی متغیرهای تحقیق از نوع آمار ثانویه است که از منابع آماری مشروحه در جدول ۱ گردآوری شده است.

جدول ۱. مآخذ آماری متغیرهای تحقیق

نشان‌ی اینترنتی	منبع آماری	نام متغیر	نوع متغیر
www.prosperity.com	پایگاه موسسه لگاتوم	شاخص‌های خوشبختی	وابسته
https://www.swissre.com	پایگاه مجله سیگما	توسعه بیمه‌های زندگی	کلیدی
https://kof.ethz.ch	موسسه اقتصادی سوئیس	جهانی شدن	کنترل
https://kof.ethz.ch/	پایگاه دانشگاه سازمان ملل	ریسک بلایای طبیعی	
www.weforum.org	پایگاه مجمع جهانی اقتصاد	فاصله جنسیتی	

۴. یافته‌ها

پیش از تخمین مدل، باید ایستایی متغیرها بررسی شود. زیرا، استفاده از روش‌های معمول اقتصادسنجی بر فرض ایستایی متغیرها استوار است و در صورت استفاده از داده‌های نایستا و عدم استقلال میانگین، واریانس و کواریانس متغیرها از زمان، آزمون‌های F ، t و استنتاج آماری معتبر نخواهد بود و این احتمال وجود دارد که به رگرسیون کاذب منجر شود. در این تحقیق، با استفاده از روش لوین، لین و چو^۱ که فرضیه H_0 (سری زمانی دارای ریشه واحد) در مقابل فرضیه H_1 (ایستایی سری زمانی) مورد آزمون می‌گیرد، ایستایی متغیرها بررسی شد که نتایج به شرح جدول ۲ نشان داد، فرضیه H_0 در سطح اطمینان ۹۵ درصد برای کلیه متغیرهای به کار رفته در مدل رد می‌شود. به عبارتی، کلیه متغیرها در سطح ایستا هستند و احتمال کاذب بودن رگرسیون برآوردی منتفی است.

1. Levin-Lin-Cho

جدول ۲. آزمون ایستایی متغیرها

نتیجه	احتمال پذیرش فرضیه صفر	مقدار بحرانی (۰/۰۵)	متغیر
I(0)	۰/۰۰	-۵/۰۵	LECON
I(0)	۰/۰۰	-۶/۳۱	LENTR
I(0)	۰/۰۰	-۶/۴۴	LGOVE
I(0)	۰/۰۰	-۶/۱۷	LEDUC
I(0)	۰/۰۰	-۵/۴۳	LHEAL
I(0)	۰/۰۰	-۵/۶۲	LSAFE
I(0)	۰/۰۰	-۵/۵۰	LPERS
I(0)	۰/۰۰	-۶/۲۹	LSOCI
I(0)	۰/۰۰	-۴/۳۸	LDLI
I(0)	۰/۰۰	-۵/۰۶	LGLOB
I(0)	۰/۰۰	-۶/۹۲	LND
I(0)	۰/۰۰	-۴/۸۳	LGG

منبع: یافته‌های پژوهش

از آنجا که مدل داده‌های تابلویی حاصل ترکیب داده‌های مقاطع مختلف در طول زمان است. در برخی از تحقیقات قابلیت ترکیب داده‌ها از طریق آزمون F لیمر بررسی می‌شود. در این آزمون، فرضیه H_0 (یکسان بودن عرض از مبدأها) در مقابل فرضیه H_1 (متفاوت بودن عرض از مبدأها) مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج به شرح جدول ۳ نشان داد مقادیر F محاسباتی از مقدار جدول بیشتر است. بنابراین، فرضیه صفر رد و اثرات گروه پذیرفته می‌شود. در نتیجه، تخمین مدل به صورت داده‌های تابلویی تأیید گردیده است.

جدول ۳. نتایج آزمون قابلیت تخمین مدل به صورت داده‌های تابلویی

حالت	آماره F	احتمال	نتیجه
اول	۱۸/۶۱۴	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
دوم	۱۹/۱۱۲	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
سوم	۱۹/۵۵۴	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
چهارم	۱۷/۰۰۹	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
پنجم	۱۶/۱۳۲	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
ششم	۱۷/۰۷۷	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
هفتم	۱۸/۹۰۳	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی
هشتم	۱۸/۶۶۷	۰/۰۰	مدل به صورت داده‌های تابلویی

منبع: یافته‌های پژوهش

در نهایت، مدل تحقیق با استفاده از الگوی داده‌های تابلویی پویا و به روش گشتاورهای تعمیم‌یافته در هشت حالت برآورد شد و نتایج حاصله در جداول ۴ و ۵ ارائه شده است. البته، برای اطمینان از مناسب بودن روش گشتاورهای تعمیم‌یافته در برآورد مدل، دو آزمون انجام شده است. نخست، آزمون سارگان که برای اثبات شرط اعتبار تشخیص بیش از حد یعنی اعتبار صحت متغیرهای ابزاری به کار رفته و فرضیه صفر آن دال بر مناسب بودن متغیرهای ابزاری است. در این تحقیق، مقدار احتمال آماره سارگان در هر هشت حالت تخمین بزرگتر از ۵ درصد است که نشان داد عدم همبستگی ابزارها با اجزای اخلاص را نمی‌توان رد کرد. بنابراین، ابزارهای مورد استفاده در تخمین مدل از اعتبار لازم برخوردارند. آزمون دوم، آزمون همبستگی پسمانده مرتبه اول $AR(1)$ و مرتبه دوم $AR(2)$ است که به زعم آرانو و بوند^۱ (۱۹۹۱) در تخمین گشتاورهای تعمیم‌یافته جملات اخلاص باید دارای همبستگی سریالی مرتبه اول $AR(1)$ و فاقد همبستگی سریالی مرتبه دوم $AR(2)$ باشند. نتایج این آزمون برای هشت حالت تخمین نشان داد ضریب

خودرگرسیون مرتبه اول (AR(1) معنی دار و ضریب خودرگرسیونی مرتبه دوم (AR(2) معنی دار نیست. بنابراین، در حالت مختلف تخمین تورش تصریح وجود ندارد و نتایج قابل اطمینان است.

جدول ۴. نتایج برآورد مدل به روش گشتاورهای تعمیم یافته

متغیرهای توضیحی ▼	حالت اول		حالت دوم		حالت سوم		حالت چهارم	
	متغیر وابسته: اقتصاد		متغیر وابسته: کارآفرینی و فرصت		متغیر وابسته: حکمرانی		متغیر وابسته: آموزش	
	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t
LHI(-1)	۰/۳۸۲*	۵/۶۸	۰/۴۰۸*	۶/۰۹	۰/۲۷۶*	۵/۵۵	۰/۲۰۲*	۵/۴۱
LDLI	۰/۰۴۲**	۳/۰۷	۰/۰۲۵**	۳/۳۰	۰/۰۱۴**	۲/۸۱	۰/۰۵۳*	۴/۰۲
LGLOB	۰/۰۶۹*	۶/۰۶	۰/۰۹۴*	۶/۵۵	۰/۱۰۲*	۶/۰۱	۰/۰۴۱*	۶/۳۲
LND	-۰/۱۸**	-۵/۲۷	-۰/۰۵۶**	-۲/۷۸	-۰/۰۲۳**	-۳/۰۱	-۰/۰۳۳**	-۳/۲۲
LGG	۰/۱۳۴*	۵/۱۸	۰/۰۸۸*	۵/۰۵	۰/۰۳۲**	۳/۰۰	۰/۱۹۱*	۵/۸۱
Sargan test statistic	۵/۹۳۸	۰/۵۲	۵/۹۳۵	۰/۵۲	۵/۹۳۰	۰/۵۲	۵/۹۴۱	۰/۵۲
AR(1)	-۳/۶۳	۰/۰۰	-۳/۶۰	۰/۰۰	-۳/۵۸	۰/۰۰	-۳/۶۵	۰/۰۰
AR(2)	-۰/۲۸	۰/۷۰	-۰/۲۷	۰/۷۰	-۰/۲۶	۰/۷۰	-۰/۲۹	۰/۷۰
R ²	۰/۸۲۲		۰/۸۱۸		۰/۸۱۴		۰/۸۳۰	
Adjusted R ²	۰/۷۸۳		۰/۷۷۹		۰/۷۷۶		۰/۷۹۱	
Number of obs	۱۶۸		۱۶۸		۱۶۸		۱۶۸	
Number of groups	۱۲		۱۲		۱۲		۱۲	
Obs per group	۱۴		۱۴		۱۴		۱۴	

منبع: یافته‌های پژوهش (نشانه‌های * و ** به ترتیب سطوح معناداری ۱٪ و ۵٪ است)

جدول ۵. نتایج برآورد مدل به روش گشتاورهای تعمیم یافته

متغیرهای توضیحی ▼	حالت پنجم		حالت ششم		حالت هفتم		حالت هشتم	
	متغیر وابسته: سلامت		متغیر وابسته: ایمنی و امنیت		متغیر وابسته: آزادی‌های فردی		متغیر وابسته: سرمایه اجتماعی	
	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t
LHI(-1)	۰/۱۹۴*	۵/۳۲	۰/۲۱۲*	۵/۴۲	۰/۲۵۴*	۵/۵۷	۰/۱۸۰*	۵/۰۱
LDLI	۰/۰۶۳**	۳/۴۴	۰/۰۰۸***	۲/۰۷	۰/۰۱۹***	۲/۰۵	۰/۰۱۵***	۲/۰۶
LGLOB	۰/۰۳۸*	۶/۱۲	۰/۰۸۳*	۵/۷۱	۰/۰۷۲*	۶/۶۱	۰/۰۲۷*	۶/۰۰
LND	-۰/۰۸۶*	-۴/۸۹	-۰/۱۰۱*	-۴/۸۰	-۰/۰۱***	-۲/۰۰	-۰/۰۶۷***	-۲/۲۱
LGG	۰/۱۰۶*	۵/۳۳	۰/۰۱۶**	۲/۰۶	۰/۱۱۹*	۶/۰۸	۰/۰۹۵*	۵/۲۰
Sargan test statistic	۵/۹۴۵	۰/۵۳	۵/۹۲۶	۰/۵۱	۵/۹۲۳	۰/۵۱	۵/۹۲۱	۰/۵۱
AR(1)	-۳/۶۷	۰/۰۰	-۳/۵۶	۰/۰۰	-۳/۵۴	۰/۰۰	-۳/۵۳	۰/۰۰
AR(2)	-۰/۳۰	۰/۷۱	-۰/۲۵	۰/۶۹۳	-۰/۲۴	۰/۶۹	-۰/۲۴	۰/۶۹۲
R2	۰/۸۳۶		۰/۸۰۴		۰/۷۹۹		۰/۷۷۲	
Adjusted R ²	۰/۷۹۴		۰/۷۶۵		۰/۷۵۸		۰/۷۳۶	
Number of obs	۱۶۸		۱۶۸		۱۶۸		۱۶۸	
Number of groups	۱۲		۱۲		۱۲		۱۲	
Obs per group	۱۴		۱۴		۱۴		۱۴	

منبع: یافته‌های پژوهش (نشانه‌های * و ** به ترتیب سطوح معناداری ۱٪ و ۵٪ است)

۵. جمع‌بندی و پیشنهادها

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص اقتصاد مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعات پلکینه و همکاران (۲۰۱۹) و دین و همکاران (۲۰۱۷) همخوانی دارد. بر این اساس، یک درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب افزایش ۰/۰۴۲ درصدی رشد اقتصاد شده است. زیرا، توسعه بیمه‌های زندگی با تجمع منابع پس‌اندازی خرد افراد و هدایت آنها به طرح‌های سرمایه‌گذاری مولد سبب افزایش رشد اقتصادی، بهبود رفاه اجتماعی و رضایتمندی بیشتر آحاد جامعه از اقتصاد شده است. به‌علاوه، رشد بیمه‌های زندگی به‌عنوان جزئی از ابزارهای مالی به توسعه و کارایی بخش مالی کمک نموده است. همچنین، توسعه

بیمه‌های زندگی از طریق تأمین رفاه بخشی از جامعه، نیاز به هزینه منابع دولتی در بخش بهداشت عمومی را کاهش داده و با آزاد نمودن منابع بیشتر برای توسعه زیرساخت‌ها به تصحیح سیاست‌های اقتصادی کمک نموده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص کارآفرینی و فرصت مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه ماسکی (۲۰۱۳) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، یک درصد رشد بیمه‌های زندگی با ۰/۰۲۵ درصد افزایش در شاخص کارآفرینی و فرصت همراه بوده است. زیرا، توسعه بیمه‌های زندگی بخشی از خسارات ناشی از خطرات موجود در تصمیم‌گیری‌های کارآفرینانه را پوشش و به تأمین مالی کارآفرینان کمک نموده که در نهایت به افزایش کارآفرینی منجر شده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص حکمرانی مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۳) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، یک درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب ۰/۰۱۴ درصد افزایش در شاخص حکمرانی شده است. زیرا، توسعه بیمه‌های زندگی با کاهش بار وظایف تأمین رفاه اجتماعی دولت، منابع مالی این نهاد برای اعمال حاکمیت کارآ و اثربخش در سایر حوزه‌ها را افزایش داده و منجر به بهبود حکمرانی شده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص آموزش مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه آلکاراز و همکاران (۲۰۱۷) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، یک درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب ۰/۰۲۳ درصد افزایش در شاخص آموزش شده است. زیرا، توسعه بیمه‌های زندگی به افراد امکان داده تا بخشی از درآمد فعلی را پس‌انداز و صرف پرداخت هزینه تحصیلات و مهارت‌آموزی خود و اطرافیان در آینده نمایند که به بهبود آموزش انجامیده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص سلامت مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه لوی و ملترز (۲۰۰۸) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، ۱ درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب ۰/۰۶۳ درصد افزایش در شاخص سلامت شده است. زیرا، توسعه بیمه‌های زندگی،

توانایی مالی بسیاری از افراد و مخصوصاً سالمندان را در تأمین هزینه‌های بهداشتی و درمانی افزایش داده و شاخص سلامت را در جامعه بهبود بخشیده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص ایمنی و امنیت مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۳) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، ۱ درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب افزایش ۰/۰۰۸ درصدی شاخص ایمنی و امنیت شده است. زیرا، افزایش سرمایه‌گذاری در بیمه‌های زندگی، توانایی نسبی افراد برای سکونت در مناطق با امنیت و ایمنی بالاتر را افزایش داده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص آزادی‌های فردی مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه هابر و همکاران (۱۹۹۳) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، ۱ درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب افزایش ۰/۰۱۹ درصدی شاخص آزادی‌های فردی شده است. زیرا، افزایش سرمایه‌گذاری در بیمه‌های زندگی، انتخاب محل زندگی بر اساس علایق فردی را امکان‌پذیرتر نموده و به تحقق آزادی‌های فردی کمک کرده است.

تأثیر بیمه‌های زندگی بر شاخص سرمایه اجتماعی مثبت و معنادار است که با نتیجه مطالعه دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۳) نیز همخوانی دارد. بر این اساس، ۱ درصد رشد بیمه‌های زندگی سبب افزایش ۰/۰۱۵ درصدی شاخص سرمایه اجتماعی شده است. زیرا، افزایش سرمایه‌گذاری در بیمه‌های زندگی، تمکن مالی افراد برای مشارکت در امور خیریه و کمک به هم‌نوعان را افزایش و به ایجاد برابری، تحقق عدالت اجتماعی و افزایش سرمایه اجتماعی کمک نموده است.

همچنین، تأثیر متغیرهای کنترلی جهانی شدن و فاصله جنسیتی بر شاخص‌های خوشبختی مثبت و معنادار و تأثیر ریسک بلایای طبیعی بر شاخص‌های خوشبختی منفی و معنادار است که با مبانی نظری و نتیجه مطالعات تجربی مطابقت دارد.

تأثیر متغیر وابسته باوقفه (شاخص‌های خوشبختی سال قبل) بر کلیه شاخص‌های خوشبختی مثبت و معنادار است که با مبانی نظری همخوانی دارد. زیرا، افزایش شاخص‌های خوشبختی در دوره قبل از بستر مناسب برای این کار حکایت دارد و تسری این شرایط به دوره بعد سبب بهبود دوباره شاخص‌های خوشبختی شده است.

بنابراین، همان‌گونه که نتایج نشان داد بیمه‌های زندگی با پوشش ریسک از یک‌سو؛ و سرمایه‌گذاری حق بیمه‌های دریافتی در بخش‌های مختلف اقتصادی از سوی دیگر باعث بهبود شاخص‌های خوشبختی شده است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود بیمه‌های زندگی به گونه‌ای طراحی شوند که افراد متناسب با نیازها و اولویت‌های خود بتوانند از آنها در شئون مختلف زندگی روزمره اعم از آموزش، سلامت، ایمنی، کارآفرینی و ... استفاده کنند و خوشبختی خویش را بیشتر نمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (CC) رعایت شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- امین رشتی، نارسیس و قربانی ولیک چالی، عاطفه. (۱۳۹۱). آثار بیمه‌های زندگی بر شاخص توسعه انسانی. نوزدهمین همایش ملی و پنجمین سمینار بین‌المللی بیمه و توسعه، تهران، پژوهشکده بیمه، ۱ آذرماه ۱۳۹۱.
- جلیلی کامجو، سید پرویز و نادمی، یونس. (۱۳۹۸). ارزیابی رابطه بین نابرابری درآمد و نابرابری شادی، مطالعه موردی: ایران. *سیاست‌گذاری اقتصادی*، ۱۱(۲۱): ۷۷-۱۰۱.
- جهانی، فرزانه و دهقانی، علی. (۱۳۹۴). تأثیر گسترش صنعت بیمه بر رشد اقتصادی کشورهای منطقه منا (طی دوره ۲۰۱۰-۱۹۹۷). *اقتصاد مالی*، ۹(۳۲): ۱۳۸-۱۲۳.
- رافعی، میثم و صیادی، محمد. (۱۳۹۷). سیاست مالی دولت و رفاه اجتماعی در ایران با تاکید بر شاخص آمارتیاسن (رهیافت آزمون ARDL کرانه‌ها). *پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۸(۳۲): ۱۶۸-۱۵۱.
- رضایی، علی اکبر، رشادت جو، حمیده و شیخی، آرام. (۱۳۹۳). نقش مدیریت شهری در ارتقای شاخص‌های خوشبختی شهروندان (مطالعه موردی شهروندان ساکن در ناحیه ۳ منطقه ۵ شهرداری تهران). *مطالعات مدیریت شهری*، ۶(۱۸): ۱۰۷-۱۲۵.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل، مهری تلیابی، فریبا و داوری کیش، راضیه. (۱۳۹۶). تأثیر مدیریت منابع طبیعی (از کانال شاخص نهادی حکمرانی) بر شاخص خوشبختی کشورهای منتخب اوپک در مقایسه با نروژ. *راهبرد توسعه*، ۵۱: ۸۹-۶۰.
- شهبازی، کیومرث، خداپرستی، رامین بشیر و احترامی، محمود. (۱۳۹۲). رابطه بین توسعه بیمه‌های زندگی و غیرزندگی و رشد اقتصادی در ایران: کاربرد رهیافت آزمون کرانه‌ها. *پژوهشنامه بیمه*، ۲۸(۳): ۴۷-۲۱.
- صفری، سکینه، سلطانی، حامد و مهدوی، غدیر. (۱۳۹۰). تحلیل ارتباط گسترش صنعت بیمه و رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه منتخب (الجزایر، اندونزی، مالزی، پاکستان، ترکیه، فلیپین، مصر و هند). *اقتصاد مالی*، ۵(۱۵): ۱۵۲-۱۳۱.

فلیحی پیربستی، نعمت و رهبری نژاد، شیرین. (۱۳۹۱). خوشبختی و بهره‌وری نیروی کار در ایران: رویکرد اقتصادسنجی و سیستم دینامیکی. *اقتصاد توسعه و برنامه‌ریزی*، ۱(۱)، ۱-۲۴.

محمود صالحی، جانعلی. (۱۳۸۱). حقوق بیمه. تهران: بیمه مرکزی ایران. چاپ اول.

Abadi, T. W., Choiriyah, I. U., Sukmana, H. & Karuniawan, M. H. (2019). Factors affecting of lifes happiness. ANCOSSH 2019 - Annual Conference on Social Sciences and Humanities.

Alcaraz, C., Chiquiar, D., Orraca, M. J. & Salcedo, A. (2017). The effect of publicly provided health insurance on education outcomes in Mexico. *The World Bank Economic Review*, 30(1): 145-156.

Arellano, M. & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies*, 58(2): 277-297.

Berlemann, M. (2015). Hurricane risk, happiness and life satisfaction, some empirical evidence on the indirect effects of natural disasters. Annual Conference 2015 (Muenster): Economic Development - Theory and Policy from Verein für Socialpolitik / German Economic Association [https://www.econstor.eu/bitstream/10419/113073/1/VfS_2015_pid_804.pdf%20\(application/pdf\)](https://www.econstor.eu/bitstream/10419/113073/1/VfS_2015_pid_804.pdf%20(application/pdf)).

Bran, F., Radulescu, C. V. & Ioan. I. (2015). Globalization, economic growth and happiness: The perspectives of an economy based on non-material values. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, V(6): 1-14.

Dash, S., Pradhan, R. P., Maradana, R. P., Gaurav, K., Zaki, D. B. & juJayakumar. M. (2018). Insurance market penetration and economic growth in Eurozone countries: Time series evidence on causality. *Future Business Journal*, 4(1): 50-67.

Din, S. M. U., Abu-Bakar, A. & Regupathi, A. (2017). Does insurance promote economic growth: A comparative study of developed and emerging/developing economies? *Journal Cogent Economics & Finance*, 5(1): 1-12.

Easterlin, R. (2001). Income and happiness: towards a unified theory. *Economic Journal*, 111(473): 465-484.

- Gu, L., Feng, H. & Jin, J. (2017). Effects of medical insurance on the health status and life satisfaction of the elderly. *Iran Journal Public Health*, 46(9): 1193-1203.
- Gundelach, P. & Kreiner, S. (2004). Happiness and life satisfaction in advanced European countries. *Cross-cultural Research*, 38(4): 359-386.
- Huber, E., Rueschemeyer, D. & Stephens, J. D. (1993). The impact of economic development on democracy. *The Journal of Economic Perspectives*, 7(3): 71-86.
- Haile, F. & Niño-Zarazúa, M. (2018). Does social spending improve welfare in low-income and middle-income countries?. *Journal of International Development*, 30(3): 367-398.
- Kabene, S., Baadel, S., Jiwani, Z. & Lobo, V. (2017). Women in political positions and countries' level of happiness. *Journal of International Women's Studies*, 18(4): 209-217.
- Levy, H. & Meltzer, D. (2008). The impact of health insurance on health. *Annual Review of Public Health*, 29: 399-409.
- Li, B. & Lu, Y. (2009). Happiness and development: The effect of mental well-being on economic growth. Conference on Improving the Human Destiny. 11-12 June 2009. Lingnan University. 1-17.
- Lin, C. H. A., Lahiri, S. & Hsu, C. P. (2017). Happiness and globalization: A spatial econometric approach. *Journal of Happiness Studies*, 18(6): 1841-1857.
- Masci, P. (2013). Insurance market development and entrepreneurship, with a focus on Latin America and Brazil. George Mason University.
- Ng, Y. K. (1997). A case for happiness, cardinalism, and interpersonal comparability. *Economic Journal*, 107(445): 1848-1858
- OECD Secretariat. (2000). The advantages of developing life insurance. <http://www.oecd.org/finance/insurance/1857819.pdf>.
- Oswald, A.J. (1997). Happiness and economic performance. *Economic Journal*, 107(445): 1815-1831.
- Peleckienė, V., Peleckis, K., Dudzevičiūtė, G. & Peleckis, K. K. (2019). The relationship between insurance and economic growth: Evidence from the European Union countries. *Journal Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, 32(1): 1-28.

- Qian, G. (2017). The effect of gender equality on happiness: Statistical modeling and analysis. *Journal of Health Care for Women International* Volume, 38(2): 75-90.
- Sawadogo, R., Guerineau, S. & Ouedraogo, I. M. (2018). Life insurance development and economic growth: Evidence from developing countries. *Journal of Economic Development*, 43(2): 1-28.
- Subba Rao, M. and Srinivasulu, R. (2013). Contribution of insurance sector to growth and development of the Indian economy. *Journal of Business and Management*, 7(4): 45-52.
- Von Wright, G. H. (1970). The good of man in reading in ethical theory, eds. by Wilfrid Sellars and John Hospers, Second edition, Prentice Hall, New Jersey, 413- 430.
- Wang, K. M. & Lee, Y. M. (2018). The impacts of life insurance asymmetrically on health expenditure and economic growth: Dynamic panel threshold approach. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 31(1): 440-460.
- Yamamura, E. (2012). Natural disasters and their long-term effect on happiness: the case of the great Hanshin-Awaji Earthquake. Munich Personal RePEc Archive, MPRA_paper_37505.pdf.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی